

Comentariul operei Sarmanul Dionis scrisa de Mihai Eminescu - a patra parte

Printr-un ciudat proces de "anamneza", peisajele i se par cunoscute, familiare. Calugarul Dan are senzatia ca a mai trait, odata in viitor, sub numele de Dionis, ilustrare inedita a doctrinei metempsihozei. Eroul are, cu alte cuvinte, "amintiri despre viitor".

Calugarul Dan este discipol al maestrului Ruben, dascal de matematica si filozofie la Academia din Socola (anacronism voluntar, deliberat, la Eminescu, pentru ca Academia din Socola a fost infiintata mult mai tarziu, in 1801!). Maistrul Ruben isi face teoria "arheilor" ("Ai vazut ca in om e un sir nesfarsit de oameni") si il initiaza in tainele unei carti sacre, numita "Cartea lui Zoroastru" (celalalt nume al profetului iranian Zarathustra), pe care ii recomanda sa o citeasca din 7 in 7 pagini (cifra magica in Kaballa), dar il sfatuiesc sa nu incerce sa dezlege o singura taina impenetrabila aceea a lui Dumnezeu.

Interzicandu-i cunoasterea secretului divin, maestrul Ruben ii atata de fapt, curiozitatea Maistrul Ruben este spiritul mefistofelic, de negatie. Ca in Faustul lui Goethe, maestrul Ruben joaca rolul lui Mefistofel, in timp ce calugarul Dan ramane un spirit faustic, pasionat de aventura cunoasterii. Maistrul Ruben este un "dublu al constiintei".

Apare, astfel, motivul dublului romantic si se reconstituie seria "arheilor": Zoroastru - Ruben - Dan - Dionis. maestrul Ruben ii vorbeste calugarului Dan despre posibilitatea despartirii de propria-i umbra printr-un transfer de vesnicie intre individ si umbra sa. Se resimte, aici, influenta motivului romantic al "omului care si-a pierdut umbra", din cunoscuta nuvela-basm a lui Adalbert von Chamisso Nucleul epic al nuvelei 1-a format fragmentul Umbra mea, conceput mai inainte si integrat, cu unele modificari, in structura Sarmanului Dionis.

Dupa practica magica de separatie de propria-i umbra calugarul Dan capata starea de plutire, de levitatie si, impreuna cu Maria, fata spatarului Mesteacan, se inalta spre luna Calatoria spre luna tine cat o "lunga sarutare". Calatoria in luna pare a fi inspirata din nuvela Cometa a lui Jean Paul, mai curand decat din romanul Heinrich von Ofterdingen al lui Novalis, intrucat partea a doua a acestui roman, in care este descrisa calatoria in luna a fost publicata postum de Ludwig Tieck si este mai putin probabil ca Eminescu o cunoscuse.